

Nr 162.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående dyrtidstillägg
å vissa från handelsflottans pensionsanstalt utgående
pensioner; given Stockholms slott den 7 mars 1941.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Fritiof Domö.

*Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
7 mars 1941.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för handelsdepartementet, statsrådet Domö:

Jag torde få anmäla ett av direktionen över handelsflottans pensionsanstalt väckt förslag om dyrtidstillägg å vissa från anstalten utgående pensioner. Till belysning av spørsmålet må här inledningsvis erinras om följande.

I proposition den 25 februari 1938, nr 210, angående anslag till sjömanshusen m. m. föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att, bland annat, godkänna ett av dåvarande chefen för handelsdepartementet förordad förslag till pensions- och understödsväsende för sjöfolk ävensom bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela erforderliga föreskrifter i ämnet i huvudsaklig överensstämmelse med grundlinjerna för samma förslag.

Sedan riksdagen enligt skrivelse den 3 juni 1938, nr 370, lämnat det sålunda begärda godkännandet och bemyndigandet, utfärdade Kungl. Maj:ten den 9 juni 1939 reglemente för handelsflottans pensionsanstalt (nr 413).

Statsmakternas ifrågakvarande beslut innebär, att den tidigare av handelsflottans pensionsanstalt bedrivna pensionsverksamheten för sjömän samordnats med den på behovsprövning grundade understödsverksamhet, som idkats av sjömanshusen, till en på försäkringstekniska grunder uppbyggd pensionering, i dess helhet handhavd av anstalten.

Reglementet, som, ehuru med åtskilliga övergångsbestämmelser, trätt i kraft den 1 juli 1939, tillerkänner med vissa inskränkningar pensionsrätt åt varje svensk sjöman, som deltagit i utrikes fart på svenskt handelsfartyg och därvid erlagt hyresavgift. I samband därmed har sjömanshusens utdelning av årsunderstöd till sjömän upphört och utbetalningen av förut beviljade sådana understöd från och med den 1 juli 1939 övertagits av pensionsanstalten. Bestämmelser i detta syfte hava, förutom i reglementet, meddelats i en likaledes den 9 juni 1939 (nr 306) utfärdad kungörelse angående sjömanshusen i riket samt sjöfolks på- och avmönstring m. m.

För anstaltens sålunda utvidgade verksamhet, som i sin helhet får karaktären av pensionering, stå till förfogande, utom avkastning av fonder, sjömans hyresavgifter, andel i tonavgifterna samt ett årligt statsanslag av 536,000 kronor. Hyresavgifterna bilda, såsom antytts, grundval för det nya pensionssystemet. Då hyresavgifterna tillförts anstalten först från och med år 1939, kan emellertid detta nya system endast successivt bringas i tillämpning. Huvudbestämmelserna i det nya reglementet äro därför i detta sammanhang av mindre intresse än de övergångsbestämmelser, avseende tiden till den 1 juli 1944, vilka reglera pensioneringen i det nu förhandenvarande utgångsläget.

Nämnda övergångsbestämmelser anknyta till de före omläggningen gällande pensioneringsbestämmelserna. Sjömän, vilka före den 1 juli 1944 uppnå föreskriven (i vissa fall höjd) pensionsålder, indelas liksom tidigare efter tjänsteställning i 4 klasser (55 § reglementet). De årliga pensionsbeloppen äro inom klasserna oförändrat respektive 240, 180, 150 och 135 kronor för sjömän, som bland annat erlagt hyresavgift för en tid av minst 150 månader (56 § 1 st.). Såsom viss motsvarighet till de tidigare årsunderstöden från sjömanshusen har införts en reducerad ålderspension för sjömän, som bland annat erlagt hyresavgift för en tid av minst 120 månader. Årsbeloppen för reducerad pension äro inom de fyra klasserna lägst respektive 160, 120, 100 och 90 kronor (56 § 2 st.). Årsunderstöden hava därjämte viss motsvarighet i särskilda invalidpensioner, även såtillvida som i detta fall behovsprövning bibehållits. Jämväl invalidpensionerna utgå efter klass med årligt belopp, som högst må motsvara lägsta belopp för reducerad ålderspension inom respektive klass, minskad med vad som kan tillkomma vederbörande såsom livränta enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete (58 § jfr 18—22 §§).

Pensionen är liksom förut livstidspension utom vad angår fjärde pensionsklassen — sjömän i manskapsklass — där pensionen i regel utgår intill fyllda 67 år, från och med vilket år folkpension erhålles, med i motsvarande mån förhöjt belopp, högst 222 och lägst (reducerad pension) 148 kronor (57 §).

De från sjömanshusen övertagna årsunderstödstagarna hava, även i fall då de jämte årsunderstöd innehaft pension från anstalten, i regel bibehållits vid sina understödsförmåner; årsunderstöd för sjömän, som icke därjämte

åtnjuta pension, kunna under givna förutsättningar förhöjas till belopp, varmed pension må högst utgå inom vederbörandes pensionsklass (52 och 53 §§).

I fråga om sjömän, som före den 1 juli 1939 enbart innehåft pension från anstalten, innebära de nya bestämmelserna ej någon ändring.

I skrivelse den 4 februari 1941 har nu *direktionen över handelsflottans pensionsanstalt* hemställt om bemyndigande för direktionen att under kalenderåret 1941 utbetala dyrtidstillägg å vissa pensioner från anstalten. Innan direktionen ingår på närmare motivering för detta förslag, hänvisar direktionen till en i skrivelsen intagen, här återgiven sammanställning över huru pensioneringen i enlighet med de förenämnda bestämmelserna tedde sig den 31 december 1940:

Pensionstagare den 31 december 1940.

G r u p p	A n t a l
1) Pensionstagare, vilka före den 1 juli 1939 innehåft både årsunderstöd och pension.	
a) klass 1: årsbelopp 240 kr. jämte understöd	145
b) » 2: » 180 » »	145
c) » 3: » 150 » »	155
d) » 4: » 135 » »	772
	1,217
2) Pensionstagare, vilka före den 1 juli 1939 innehåft enbart årsunderstöd.	
a) årsbelopp över 120 kr.	437
b) » av 120 kr. och därunder.	752
	1,189
3) Pensionstagare, vilka före den 1 juli 1939 tilldelats enbart pension.	
a) klass 1: årsbelopp 240 kr.	228
b) » 2: » 180 »	150
c) » 3: » 150 »	79
d) » 4: » 135 »	438
	895
4) Pensionstagare med livsvarig ålderspension enligt 56 § 1 st.	
a) klass 1: årsbelopp 240 kr.	111
b) » 2: » 180 »	102
c) » 3: » 150 »	117
d) » 4: » 135 »	23
	353
5) Pensionstagare med livsvarig ålderspension enligt 56 § 2 st. (reducerad pension).	
a) klass 1: årsbelopp lägst 160 kr.	2
b) » 2: » 120 »	4
c) » 3: » 100 »	13
d) » 4: » 90 »	14
	33
6) Pensionstagare (i 4:e klass) med ålderspension intill 67 år.	
a) enligt 56 § 1 st. och 57 §: årsbelopp 222 kr.	39
b) enligt 56 § 2 st. och 57 § (reducerad pension): årsbelopp lägst 148 kr.	13
	52

G r u p p	A n t a l
7) Pensionstagare med invalidpension (58 §).	
a) klass 1: årsbelopp (högst) 160 kr.	1
b) » 2: » » 120 »	—
c) » 3: » » 100 »	4
d) » 4: » » 90 »	14
	19
	Summa antal pensionstagare 3,758.

Direktionen anför härefter följande:

För den nya pensioneringen även i utgångsläget utgjorde det en grundprincip, att ålderspensionerna skulle beviljas och bestämmas allenast med hänsyn till fullgjord sjötjänst i utrikes fart. Samtliga förut angivna pensionstagare, vilka före den 1 juli 1939 voro årsunderstödstagare vid sjömanshus, hade emellertid funnits vara i behövande omständigheter jämväl vid direktionens över pensionsanstalten prövning enligt 52 § reglementet av vederbörandes pensionsrätt för tid efter den 1 juli 1939. Utom i fråga om invaliderna hade beträffande övriga pensionstagare någon sådan prövning alltså icke ifrågakommit. Med sin kännedom om förhållandena kunde direktionen emellertid förutsätta, att samma omständigheter måste föreligga i varje fall för praktiskt taget alla pensionstagare tillhörande klasserna 3 och 4 samt för en ej ringa del av även härefter kvarstående pensionstagare inom klasserna 1 och 2 (sjökaptener samt övermaskinister m. fl.).

Det vore uppenbart, att de nu avsevärt höjda levnadskostnaderna komme att i hög grad förringa betydelsen av pensionerna från anstalten, om dessa oavsett dyrtiden skulle fortfarande utgå med oförändrade belopp. På grund av sjömansyrkets särskilda förhållanden vore pensionsåldern satt vida lägre än för allmänna folkpensionen. Den vore sålunda 55 år inom klass 4, 57 år inom klass 3 och i regel klass 2 (utom övermaskinister) samt 60 år i klass 1 jämte övermaskinister. Av anstaltens pensionärer hade omkring 1,900 eller cirka 50 procent uppnått eller komme under 1941 att uppnå 67 års ålder. Även om en del av pensionärerna under 67 år på grund av varaktig oförmåga till arbete åtnjöte folkpension, torde dock flertalet icke innehava tilläggspension och komme alltså ej att få sitt försörjningsläge förbättrat genom de förberedda dyrtidstilläggen å nämnda pensioner. Att beakta vore även, att efter den 1 juli 1939 inom fjärde klassen beviljade pensioner från anstalten i regel skulle upphöra, när vederbörande sjöman inträtt i folkpensionsåldern.

Det hade i detta läge för direktionen framstått som en nödvändighet att söka finna utväg för att i varje fall för en del av pensionärerna bereda en tillfällig förbättring i pensionsförmånerna från anstalten. Härvid hade direktionen även beaktat den visserligen ofrånkomliga men dock icke tillfredsställande ojämnhet, som i nuvarande utgångsläge utmärkte pensioneringen och som åskådliggjorts i sammanställningen. Den förbättring av pensionerna, som genom omläggningen vore avsedd, komme icke de sjömän till godo, som sedan den 1 juli 1939 ingått och under närmaste tiden framåt inginge i pensionsåldern. Tvärtom innebure omläggningen just för sjömän i behövande omständigheter en försämring, i det att dessa tidigare utom pensionen kunnat erhålla understöd från sjömanshus, en möjlighet som icke vidare stode dem öppen. Inom klasserna 1 och 2 vore behovssynpunkten visserligen mindre framträdande, men sjömännen inom dessa klasser hade erlagt jämförelsevis mycket högre hyresavgifter, som enligt det nya systemet skulle ha medfört avsevärt högre pensioner i jämförelse med de nu utgående inom dessa klasser.

Främst av finansiella skäl, till vilka direktionen senare återkomme, men även med hänsyn till de nu anförda synpunkterna, borde den avsedda tillfälliga förbättringen av pensionerna icke tillgodokomma alla pensionstagare hos anstalten. Bland dessa funnes, såsom framginge av sammanställningen, en mest gynnad grupp, nämligen sjömän som bibehållits vid sina före den 1 juli 1939 utgående dubbla förmåner av såväl pension från anstalten som årsunderstöd från sjömanshus. Denna grupp räknade 1,217 sjömän eller 32.4 procent av hela antalet pensionärer den 31 december 1940. Då dyrtidstillägget avsåges skola stå i relation till hittillsvarande pension, bleve emellertid finansiellt sett betydelsen av att denna grupp med de högsta pensionsförmånerna undantoges större än vad dess relativa antal i och för sig antydde. Att denna grupp undantoges torde principiellt sett vara försvarligt och praktiskt sett icke möta större svårigheter. Det kunde visserligen invändas, att behovssynpunkten klart gjorde sig gällande för denna grupp, men avsedd tilläggsförmån kunde under alla förhållanden icke bliva så betydande, att icke denna grupp ändock erhöle pension till högre belopp än sammanlagda pensionen och tillägget för respektive klasser inom alla övriga grupper. Ett direkt särskiljande efter behovssynpunkten vore, även om det i och för sig skulle vara önskvärt, av praktiska skäl icke möjligt vare sig inom undantagsgruppen eller övriga grupper.

I fråga om storleken av dyrtidstillägget å pensionerna anför direktionen:

Direktionen hade ansett skäl tala för att anknyta till de förberedda dyrtidstilläggen å folkpensionerna. Direktionen ville således föreslå, att tillägget bestämdes i princip skola motsvara två månadsdelar av årspensionen. Direktionen hade ansett såsom ej endast praktiskt motiverat utan även sakligt önskvärt, att minimibelopp för tillägget fastställdes till 20 kronor eller motsvarande två månadsdelar av en årspension av 120 kronor. Sakligt sett vore detta i hög grad motiverat därav, att de förutvarande årsunderstödstagarna i gruppen 2) i sammanställningen, inom vilken grupp det stora flertalet av pensionärer med pension under 120 kronor hörde hemma, fått sitt understöd helt olika utmätt, alltefter de ekonomiska möjligheterna för och det ej sällan i förhållande till andra sjömanshus skiljaktiga bedömandet vid det sjömanshus, som vederbörande tillhört.

Beredande av dyrtidstillägg med två månadsbelopp, dock minst tillhoppa 20 kronor, åt anstaltens pensionärer med undantag för grupp 1) i sammanställningen skulle innevarande kalenderår kunna beräknas draga en kostnad av omkring 65,000 kronor.

Beträffande spørsmålet om finansieringen av de sålunda föreslagna dyrtidstilläggen anför direktionen följande:

Rörande anstaltens finansiella ställning med hänsyn till pensioneringsverksamheten funnes i nuvarande övergångsläge icke några säkra hållpunkter. Därjämte tillkomme en osäkerhetsfaktor beträffande medeltillgången, i det att anstaltens andel i tonavgifter, i varje fall icke under nuvarande sjöfartsförhållanden, låte sig på förhand beräknas. Under budgetåret 1939/40 hade anstalten tilldelats en andel i tonavgifter av ej mindre än 335,000 kronor. Detta hade möjliggjorts på grund av då rådande gynnsamma, mera normala förhållanden och hade för övrigt avsett att delvis täcka viss engångsutgift i samband med omläggningen. Genom den stora tilldelningen av tonavgifter hade pensionsfonden nämnda budgetår tillförts ett överskott av cirka 100,000 kronor. Läget vore nu omvänt, och tonavgiftsandelens hade redan för andra halvåret 1940 nedgått till 100,000 kronor och måste befaras ytterligare kom-

ma att nedgå för innevarande halvår. Genom den erhållna andelen i tonavgifter för andra halvåret 1940 kunde emellertid detta halvår beräknas hava lämnat ett överskott å omkring 30,000 kronor. För innevarande halvår torde däremot av nämnt skäl snarare vara ett emotse ett underskott.

Ehuru utsikterna för även den närmaste framtiden sålunda tedde sig ovissa, ansåge dock direktionen, som i nuvarande budgetåra läge icke ville påkalla särskilt statsanslag, frågan om dyrtidstillägg till pensionärerna i nu angivna omfattning vara så betydelsefull, att direktionen ansåge denna fråga böra nu lösas, i trots av att man, i mån som nu rådande krisläge förlängdes mera avsevärt, nödgades räkna med minskade reserver för den framtida pensioneringen. Direktionen föresloge sålunda, att de avsedda dyrtidstilläggen helt finansierades genom i anspråktagande av anstaltens medel.

Vad angår frågan om tiden och sättet för dyrtidstilläggens utbetalning anför slutligen direktionen:

Pensionerna från anstalten skulle enligt reglementet (27 §) utbetalas medelst postgiroanvisning halvårsvis i efterskott under sista månaden av vardera kalenderhalvåret (juni och december). Direktionen föresloge, att de tillkommande båda månadsbeloppen skulle på enahanda sätt utbetalas, det ena vid kvartalsskiftet mars—april och det andra vid kvartalsskiftet september—oktober.

Kommerskollegium och *statskontoret* hava i infortrade utlåtanden den 12 respektive den 21 februari 1941 tillstyrkt bifall till direktionens framställning.

*Departements-
chefen.*

Såsom direktionen över handelsflottans pensionsanstalt framhållit hava de höjda levnadskostnaderna medfört, att de enligt nuvarande grunder utgående pensionerna förlorat åtskilligt av sitt värde. Riksdagen har tidigare under året med hänsyn till de inträdda prisstegringarna medgivit, att dyrtidstillägg må utgå å allmänna folkpensioner och invalidunderstöd. Det synes rimligt, att liknande tillägg tillerkännes pensionstagare hos handelsflottans pensionsanstalt. Liksom direktionen och på av denna anförda skäl anser jag emellertid, att härvid böra undantagas de sjömän, som äro bibehållna vid dem före den 1 juli 1939 tillkommande förmån av såväl pension som understöd. Beträffande dyrtidstilläggens storlek tillstyrker jag direktionens förslag. De torde sålunda böra få utgå med ett belopp, motsvarande två månadsdelar av årspensionen, dock lägst 20 kronor.

Enligt vad i ärendet framgår påkallar finansieringen av dyrtidstilläggen icke för närvarande något särskilt statsanslag, utan avses ifrågavarande utgifter, beräknade till sammanlagt omkring 65,000 kronor, helt skola bestriidas av för anstalten tillgängliga medel. Frågans ekonomiska och principiella räckvidd synes emellertid böra föranleda att den underställes riksdagen.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att under kalenderåret 1941 dyrtidstillägg må utgå å pensioner från handelsflottans pensionsanstalt enligt förenämnda av mig tillstyrkta grunder.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Åke Hartvig.
